СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Владимир Любенов Жобов

за дисертационния труд на Мая Филипова Йосифова, озаглавен „Език в пространството: синтактични и семантични особености“

Със заповед № РД-38-80 от 23.02.2026 на ректора на СУ „Св. Климент Охридски“ проф. д-р Георги Вълчев съм включен в научното жури за защитата на дисертационен труд за присъждане на ОНС „доктор“ в професионално направление 2.1. Филология (Български език – Синтаксис), област на висшето образование 2. Хуманитарни науки на Мая Филипова Йосифова.

Авторката на дисертацията е докторант в редовна форма на обучение към Катедрата по български език при Факултета по славянски филологии на Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Завършила е специалността „Българска филология“, ОКС „бакалавър“ през 2012 г., а през 2021 придобива ОКС „магистър“, в програмата „Лингвистика – езикова система и речеви практики”, и двете степени в Софийския университет.

Характеристика на дисертационния труд

Дисертацията е принос към проучването на българския жестов език (БЖЕ). Основната цел, която си е поставила Мая Йосифова, е да проучи как простарнството се използва от носителите на БЖЕ за установяване и поддържане на референция и за изразяване на аргументаната структура на глаголните предикати. Силна страна на изследването е, че то се основава и на собствена теренна работа, проведена в Бургас и Монтана. Така в дисертацията не просто се възприемат теоретични постановки и категоризации, предложени от авторитетни изследователи на жестовите езици, но се излагат наблюдения и аргументи, изведени от реална жестова продукция. Пример за това е една от основните категоризации на глаголните предикати – на съгласуващи се и несъгласуващи се, с последваща детайлизация.

Напълно основателно една обемиста глава (12 – 57 стр.) е посветена на теренната методология в проучванията върху жестовите езици. Наред с подбора на обстановката, техническите средства за запис, софтуера и архивирането, са разгледани и етични въпроси при работа с инфоматори от общността на глухите. Много добре са подбрани и визуалните стимули, между които е широко използваният в лингвистични изследвания филм „The Pear Story“.

Следващите две глави са озаглавени „От образ към структура: пътят към граматичната система на жестовия език“ (58 – 82) и „Типология на глаголите в жестовите езици“ (82 – 119). В първата от тях са представени и анализирани изследвания, които бележат важни етапи в развитието на анализа на жестовите езици, като между изпъкват херологията на Уилиам Стоки и аспектната модулация на Клима и Белуджи. В средващата глава е представена в развитие типологията на глаголите в жестовите езици. И в теоретичната част, и в анализа на събрания материал Мая Йосифова подчертава многократно, че използваните в анализа на звуковите езици термини имат условен характер и специфична употреба, отнесени към жестовите езици (75, 76 – 77, 86 – 87, 99 – 100).

В следващите две глави са представени взаимно допълващите се теории за използването на пространството в жестовите езици – за Р-локуса и за менталните пространства – както и предложената от Мая Йосифова аналитична рамка, наречена условно **пространствен синтаксис**, която включва елементи и от двете теории и добавя дактилиране и устна форма. Предложена е подробна система за анотация на жестовете (165 – 168). В конкретния анализ авторката прилага реалистичен и практически ориентиран подход. Анотацията е извършена на два етапа, като първият е осъществен от глух изследовател, носител на естествения български жестов език, с цел идентификация и структуриране на жестовите данни. Глаголните предикати се идентифицират при вторичната анотация и се категоризират въз основа на подробно изяснени критерии (170 – 173).

Възможностите на аналитичната рамка и предложената анотация могат да се видят в анализа на конкретните данни от БЖЕ (175 – 206).

Препоръки

Препоръките към текста се отнасят почти изключително до термини. В унисон с модата да се използват само съгласувани определения са *телесна ориентация*, *аргументен брой*, *числово маркиране и лицево маркиране* и съвсем озадачаващото *класово разделение*. *Двойна артикулация* (59) в български е термин по-скоро от фонетиката, отколкото от общото езикознание, където по-подходящ е *двойно членение*. Според мене неправилно като съответствие на английското *medium* е избран терминът *модалност*, но и при този избор коментарът за значението на термина отнесен към говоримите езици е излишен. В термините *херема* и *алохер* на гръцкото χ би трябвало да съответства една съгласна и с оглед на заемки като *хиромант* и *хиротония* по-добре е това да бъде *х*.

По структурата на работата имам само една бележка. Категоризацията на глаголните предикати е в известна степен рапръсната (на стр. 71, 76, 88, 91 – 92) и при всяка нова поява в текста се внася и нова терминология. Проблемът е централен за дисертацията, така че дискусията следва да се съсредоточи на едно място.

Оценка на дисертационния труд

Дисертацията на Мая Йосифова е сериозен принос към проучването на българския жестов език. Тя започва с наблюдения върху употребата на езика в обстоятелства много близки до естествената му среда, при това в две различни, сравнително отдалечени общности. В изследователския процес са включени и представители на общността, без чиято компетентност анализът би бил непълен. В главата „Изводи“ (227 – 231) в съответствие с възприетата теоретична рамка са обобщени начините за установяване на референти и на аргументната структура при основните класове глаголи: неутрални (или несъгласуващи се), с фиксирана телесна ориентация като техен подклас и съгласуващи се, съответно с единично, двойно и обратно съгласуване. Трудът е написан компетентно и с ангажираност към проблемите на общността.

Автореферат и публикации по темата

Авторефератът отразява адекватно съдържанието на дисертацията. Списъкът на приносите отговаря на направеното от авторката.

Мая Йосифова е автор на пет публикация (една в съавторство е една под печат), чиято тема е свързана с предмета на дисертацията.

Заключение

Дисертационният труд „Език в пространството: синтактични и семантични особености“ показва умения за самостоятелна изследователска работа в областта на лингвистиката. Качествата на труда ми дават основание да дам положителна оценка на дисертацията и убедено да предложа на научното жури да присъди на Мая Филипова Йосифова образователната и научна степен „доктор“ в професионално направление 2.1. Филология, област на висше образование 2. Хуманитарни науки.

22.05.2026 проф. д-р Владимир Жобов